

4. Завгородня І. М. Застосування презумпцій у спорах, що виникають зі спадкових правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2014. Випуск 28. Том 1. С. 124–127. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/539b5720-6255-4768-91a0-0fae0ab5aad9/content>

5. Сімейний Кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-10>

**PECULIARITIES OF MAKING COURT DECISIONS IN LEGAL
PROCEEDINGS REGARDING THE RECOGNITION OF ASSETS
AS UNFOUNDED AND THEIR RECOVERY
INTO STATE REVENUE**

**ОСОБЛИВОСТІ УХВАЛЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ
У ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО ВИЗНАННЯ
НЕОБҐРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ ТА ЇХ СТЯГНЕННЯ
В ДОХІД ДЕРЖАВИ**

Kovalchuk O. A.

*Postgraduate Student at the Department
of Justice and Philosophy, Law Faculty
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

Ковальчук О. А.

*аспірант кафедри правосуддя
та філософії юридичного
факультету
Сумський національний аграрний
університет
м. Суми, Україна*

Розгляд судових справ в усіх судових інстанціях завжди закінчується ухваленням того чи іншого виду судового рішення. В основі такої закономірності безумовно лежить внутрішнє переконання суду в правоті тієї правової позиції, яка формується ним на основі критичного аналізу щодо тих чи інших доказів, які були надані сторонами спору. Такий процес прийняття рішень в багатьох випадках раніше носив і носить сьогодні колегіальний характер. Не виключенням із цієї закономірності є і справи про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, які розглядаються Вищим антикорупційним судом у порядку позовного провадження. Це означає, що кожне судове рішення з точки зору його законності і обґрунтованості в ідеалі

повинно формуватися на внутрішньому переконанні кожного із суддів обособлено, яке узгоджується із єдністю такого переконання всієї колегії. Такий підхід до ухвалення судового рішення в досліджуваній категорії цивільних справ перш за все обумовлюється професійністю кожного судді, його неупередженістю та виваженістю у прийнятті судового рішення в кожній цивільній справі.

Слід зауважити, що такий процес ухвалення судових рішень має досить давню правову традицію. Так, ще за часів Античної Греції, де суд складався із десяти архонтів, судові рішення приймалися відразу після закінчення судового засідання шляхом таємного голосування. Судовий процес мав вигляд вкидання камінців в бронзову, або дерев'яну амфору. Якщо будь-кого із суддів не переконували докази жодної із сторін, то він кидав камінець у дерев'яну амфору. Коли ж суддя надавав перевагу доказам позивача, то він кидав камінець, який мав отвір у бронзову амфору. Якщо ж на його думку переконливішим був відповідач, він кидав камінець у бронзову амфору без отвору. Після чого секретар суду прилюдно обраховував «голоси» суддів і проголошував таким чином судове рішення [1, с. 123].

Принцип голосування і прийняття рішень за рахунок більшості голосів в механізмі ухвалення судових рішень має місце і сьогодні у всіх судах апеляційної та касаційної інстанції та спеціалізованих судах, серед яких чільне місце займає Вищий антикорупційний суд, що вирішує питання про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави колегіально у складі трьох суддів. Вказане передбачено ч. 1 ст. 34 ЦПК України [2]. та ст. 3 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» [3].

На процес ухвалення судових рішень у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави значною мірою впливає фактор публічності даної категорії спорів. Незважаючи на те, що такі справи і розглядаються в порядку цивільного судочинства, їх змістовний контекст пов'язаний із протиставленням індивідуальних майнових інтересів суб'єктів, що можуть бути відповідачами по даній категорії справ (перелік яких визначений у ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції») – публічним інтересам Держави у дотриманні антикорупційних законодавчих обмежень при виконанні функцій державної служби або місцевого самоврядування. Справи про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави перебувають під особливим «моніторингом» суспільства і завжди становлять підвищений суспільний інтерес до їх кінцевого результату, а тому завдання Вищого антикорупційного суду полягає в ухваленні не лише законного і обґрунтованого, але і максимально справедливого судового рішення. Звісно, як відзначає Ясинок Д. М., поняття справедливості є поняттям

відносним, оскільки те, що на думку однієї особи є справедливим, для іншої така справедливість є неприйнятною. Ось чому справедливість у правосудді потрібно сприймати не з точки зору сторін, де поняття справедливості для кожної сторони є індивідуалізованим, а з точки зору суспільно-природного її сприйняття. Такий підхід законодавець намагається закріпити в усіх законодавчих актах [4, с. 70–71].

Саме такий практично-правовий підхід щодо визначення активів необґрунтованими законодавець і закріпив в ч. 2 ст. 290 ЦПК України. Його суть полягає у відокремленні цивільно-правової від кримінально-правової відповідальності шляхом аналізу судом сукупної вартості активів, набутих відповідачем та членами його сім'ї в рік набуття активів та відрахування від цієї суми офіційного (задекларованого) доходу відповідача та членів його сім'ї. Різниця між витратами і офіційними доходами і буде вважатися необґрунтованим активом, але при цьому така різниця повинна в 500 і більше разів перевищувати розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

В той же час, аналізу підлягає не лише різниця у вартості набутих активів, але і законність джерел їх придбання відповідачем. Проблема в даному питанні полягає у недосконалості податкового та фінансового законодавства нашої держави, в якому до цього часу належним чином не втілено цивільно-правовий принцип законності набуття майна, що породжує необхідність застосування значного обсягу оціночних суджень у справах досліджуваної категорії.

Так, в рішенні Вищого антикорупційного суду від 07 червня 2023 року у справі № 991/2175/23 суд обґрунтував свою відмову у задоволенні позову Держави Україна в особі прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Офісу Генерального прокурора до ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави наступними оціночними твердженнями: 1) «Суд не має можливості перевірити певні обставини та на підставі наявних доказів визначити точну суму коштів заощаджень ОСОБА_4. Зазначені заощадження мають тривалу історію та накопичувались протягом тривалого періоду часу, більш ніж 20 років»; 2) «Розрахунок за будинок в іноземній валюті є звичайним явищем. Бажання зберігати грошові кошти саме в іноземній валюті з урахуванням суттєвих інфляційних процесів в Україні в середині 1990 років також є поширеним явищем в Україні»; 3) «Досліджені судом докази про майновий стан та деякі обставини життя ОСОБА_4 (продаж та придбання нерухомості, фактичне перебування на утриманні доньки та зятя, похилий вік, отримання пенсії у певному розмірі протягом зазначеного періоду, виховання онуки та особливе ставлення до неї тощо) створюють у суду

розумні підстави вважати, що факт надання ОСОБА_4 своїй онуки грошових коштів для придбання квартири скоріше мав місце.» [5].

В іншій справі № 991/1786/22, розглянутій 05 вересня 2022 року, Вищий антикорупційний суд частково задовольнити позов про визнання необґрунтованими активів та стягнення в дохід держави грошових коштів у сумі 3 287 497,27 грн., зазначив у своєму рішенні наступне: 1) «Аналіз банківських рахунків, на які Відповідач отримував заробітну плату, свідчать про витрачання отриманих коштів на поточні потреби родини та відсутність можливості здійснення значних заощаджень»; 2) «Обставини у сукупності: відсутність офіційних доходів Відповідача після звільнення, неспіттвердження його показань щодо джерел набуття активів, наявність явних невідповідностей у декларації за 2021 рік, неможливість набуття активів за рахунок законних доходів формують у Суду впевненість про набуття Відповідачем грошових коштів, внесених на банківські рахунки 13.07.2021, 11.08.2021 та 11.01.2022, саме під час виконання ним функцій держави або місцевого самоврядування» [6].

Аналіз вищевказаних судових рішень Вищого антикорупційного суду дає підстави до висновку, що особливістю ухвалення судових рішень у позовному провадженні щодо визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, є активне застосування судом порівняльного аналізу фінансового стану відповідача, що існував у період виконання ним функцій держави або місцевого самоврядування (порівняння доходів і витрат, виявлення джерел доходів та об'єктів витрат) та формування на його основі стійкого внутрішнього переконання щодо можливості або неможливості набуття активу законним шляхом.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Аристотель про державний лад Афін (V–IV ст. до н. е.). *Історія держави і права зарубіжних країн* : навч. посіб. Київ : Центр наукової літератури, 2004. 672 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 10.06.2024).
3. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 10.06.2024).
4. Ясинок Д. М. Судова правотворчість та її межі в цивільному судочинстві України : монографія. Київ : Алерта, 2024. 226 с.

5. Рішення Вищого антикорупційного суду від 07 червня 2023 року у справі № 991/2175/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111481872> (дата звернення: 14.06.2024)

6. Рішення Вищого антикорупційного суду від 05 вересня 2022 року у справі № 991/1786/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106142336> (дата звернення: 18.06.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-11>

LEGAL REGULATION OF FORCED SEIZURE OF CERTAIN TYPES OF PROPERTY UNDER MARTIAL LAW CONDITIONS IN UKRAINE

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Koroied S. O.

*doctor of legal sciences, professor,
president,
Scientific and research institute
of public law
Kyiv, Ukraine*

Korod S. O.

*доктор юридичних наук, професор,
президент,
Науково-дослідний інститут
публічного права
м. Київ, Україна*

В умовах воєнного стану у держави може виникати необхідність у вилученні (примусовому відчуженні) у фізичних і юридичних осіб їхнього майна з метою його використання для потреб держави. У зв'язку з цим на практиці виникають питання щодо можливості примусового відчуження того чи іншого виду майна, що пов'язано з неоднозначним розумінням наведеного у Законі України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» (далі – Закон № 4765-VI) поняття «індивідуально визначене майно», зокрема в аспекті можливості віднесення до такого майна грошових коштів (як готівкових, так й безготівкових) і корпоративних прав та/або акцій.

Стосовно такого об'єкта цивільних прав, який може виступати об'єктом примусового відчуження за вказаним Законом, як «корпоративні права та/або акції», то такі об'єкти на сьогодні, згідно із висновком Верховного Суду, вже можуть виступати об'єктами відчуження